

ZÁVAZEK JE PRÁVNÍM POUTEM VÍTE OPRAVDU, S KÝM JSTE VE SMLUVNÍM VZTAHU?

V LOŇSKÉM ROCE JSME SE V NAŠEM ČLÁNKU O SMLOUVÁCH PO NOVOU ANEB UZAVŘETE SMLOUVU A NEMUSÍTE SI TOHO ANI VŠIMNOUT (TRADE NEWS Č. 2/2014) RÁMCOVĚ VĚNOVALI NEJPODSTATNĚJŠÍM ZMĚNÁM V OBLASTI SMLUVNÍHO PRÁVA VYPLÝVAJÍCÍM Z NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU (NOZ).

NA NĚKTERÉ DŮLEŽITÉ NOVINKY NÁM NEZBYL PROSTOR, PROTO SE K TOMUTO TÉMATU VRACÍME. TENTOKRÁT SE ZAMĚŘUJEME NA ZMĚNY ZÁVAZKŮ.

Na úvod je vhodné vysvětlit, že NOZ pojímá závazek jako právní pouto mezi věřitelem a dlužníkem, z něhož má věřitel vůči dlužníkovi právo na určité plnění (pohledávku) a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. Závazkem je tedy celý závazkový vztah mezi věřitelem a dlužníkem, dluh jako součást závazku je tím, co má dlužník plnit věřiteli. NOZ odlišuje pojem „závazek“ od pojmu „dluh“, ale i od pojmu „smlouva“. Smlouva je právním jednáním, které závazek mezi věřitelem a dlužníkem vytváří. Život či podnikání nezřídka přináší potřebu řešit změny závazků.

POSTOUPENÍ SMLOUVY

V praxi občas dochází k situaci, že některá ze smluvních stran má záměr, aby ji v dalším plnění smlouvy nahradil někdo jiný, a aby tedy ve smluvním vztahu stávající smluvní strana již nefigurovala. Dříve se takové situace řešily dohodou zpravidla kombinující převod práv (postoupení pohledávek) a závazků (dřívější právní úpravou chápaných i jako povinností dlužníka) na třetí subjekt jako nového účastníka smlouvy, neboť právní úprava chyběla. NOZ tuto situaci řeší novým institutem – postoupením smlouvy.

Postoupení smlouvy je tedy případ, kdy některá strana stávající smlouvy převádí svá práva i povinnosti ze smlouvy na třetí osobu. Druhá (tzv. postoupená) smluvní strana však musí s postoupením souhlasit. Souhlas může

udělit i předem prohlášením zahrnutým do textu smlouvy již při jejím uzavření. Postoupit nelze smlouvu, ohledně které již bylo zcela splněno (při trvajícím či pravidelně se opakujícím plnění lze smlouvu postoupit jen s účinky k tomu, co ještě nebylo splněno).

Zahrnutí úpravy postoupení smlouvy do NOZ je určité pro praxi přínosem, dvě věci jsou však zarážející, respektive mohou představovat problémy. První z nich je možnost vtělit do smlouvy ujednání, že smlouva se uzavírá tzv. na řad některé ze smluvních stran (nebo ujednání podobného významu). V tomto případě pak taková strana může postoupit smlouvu rubopisem, tzn. jednostranným písemným prohlášením připojeným na zadní straně smlouvy. Protože NOZ stanoví, že ohledně rubopisu platí právní předpisy o směnkách, lze zřejmě připustit i užití tzv. blankoindosamentu. V tomto případě v rubopisu vůbec nebude uvedeno, na koho se smlouva postupuje, a postupník se stane smluvní stranou tím, že se mu smlouva jen předá. Postupník potom může zvážit, zda se v rubopisu sám vyplní nebo postoupí smlouvu (pouhým předáním) další

osobě. Tímto způsobem dojde k anonymizaci smluvních stran. Úprava je některými odborníky kritizována jako ideální nástroj korupce či účetních a daňových machinací, zahrnutý do NOZ paradoxně v době vládního boje za transparentnost (zejm. např. ve formě zrušení anonymních akcí).

Druhý problém představuje nevhodně řešená úprava osvobození postupitele od jeho povinností, resp. prolomení tohoto osvobození postoupenou stranou. Okamžikem účinnosti postoupení smlouvy vůči postoupené straně (tzn. vůči druhé smluvní straně) se postupitel (tzn. převádějící strana) osvobozuje od svých povinností v rozsahu postoupení. Postupitel přestává být stranou smlouvy a již nemusí plnit povinnosti pro něj ze smlouvy vyplývající. Tomuto následku může postoupená strana zabránit prohlášením vůči postupiteli, že jeho osvobození odmítá. Zásadní potíž tkví v tom, že postoupená strana tak může učinit ještě do 15 dnů ode dne, kdy se dozvěděla nebo musela zjistit, že postupník (tzn. nový účastník smlouvy) neplnil. Nevyloučí-li se aplikace tohoto pravidla dohodou všech stran, bude postupitel až do zániku závazku (a to u dlouhodobých smluv i třeba několik dalších let) v nejistotě, zda nebude povinen plnit místo postupníka. Řešením by bylo stanovit v NOZ počátek běhu lhůty pro učinění prohlášení postoupené strany o odmítnutí osvobození již ode dne účinnosti postoupení, postupitel by se tak v relativně krátké době dozvěděl, zda je od svých povinností definitivně

Současná úprava postoupení smlouvy staví postupitele do nejistoty, že třeba i za několik let po postoupení smlouvy může být vyzván k plnění.

osvobozen či nikoliv. Takové řešení by však muselo přijít s novelou NOZ.

PŘEVZETÍ MAJETKU

Další důležitou novinkou vyplývající z NOZ je právní úprava převzetí majetku. NOZ stanoví, že převezme-li někdo od zcizitele veškerý majetek nebo jeho poměrně určenou část, stává se společně a nerozdílně se zcizitelem dlužníkem z dluhů, které s převzatým majetkem souvisí a o nichž nabyvatel při uzavření smlouvy věděl nebo musel vědět. Nabyvatel však není povinen plnit více, než kolik činí hodnota majetku, jež takto nabyl. Jedná-li se však o převod majetku na osobu blízkou (např. na děti, rodiče či sourozence), stává se nabyvatel solidárním dlužníkem bez omezení, ledaže prokáže, že o určitém dluhu nevěděl ani vědět nemusel.

Shora uvedená úprava se aplikuje nejen v případě, že převod „veškerého“ majetku ze smlouvy výslovně vyplývá (smlouva je takto formulována), ale i v případě, že smlouva o této skutečnosti mlčí. Rozhodující je tedy faktický stav majetku na straně zcizitele, a úprava tak bude použitelná např. i na převod jedné nemovité věci, pokud převodce kromě ní již žádný majetek nemá nebo má majetek jen zanedbatelné hodnoty. Úprava se aplikuje bez ohledu na protiplnění (tzn. i na kupní smlouvu, na základě níž převodci náleží kupní cena).

POSTOUPENÍ POHLEDÁVKY

Smlouvou o postoupení pohledávky věřitel postupuje (za úplatu či bezúplatně)

svou určitou celou pohledávku (např. z uzavřené smlouvy) nebo její část jiné osobě (postupníkovi). Na rozdíl od postoupení smlouvy se nejedná o institut nový. Postoupením pohledávky dochází ke změně v osobě věřitele (osoby, jež má vůči dlužníkovi právo na plnění).

Je vhodné vzít na zřetel změnu právní úpravy ve vztahu k ručení postupitele (převodce pohledávky) za dobytost pohledávky. Pokud si strany ve smlouvě o postoupení pohledávky za úplatu neujednají něco jiného, bude postupitel automaticky ručit za dobytost pohledávky. Podle staré právní úpravy byl právní režim ručení obrácený, ke vzniku ručení bylo třeba výslovné dohody smluvních stran, a automaticky k němu tedy nedošlo.

PŘEVZETÍ DLUHU

Stejně jako u postoupení pohledávky se ani v tomto případě nejedná o nový právní institut. Převzetím dluhu dochází pouze ke změně v osobě dlužníka. K převzetí dluhu musí dát věřitel souhlas.

Významnou novinku však představuje ustanovení NOZ, podle něhož přejde-li na nabyvatele při převodu vlastnického práva k věci zapsané ve veřejném seznamu i zapsané zástavní právo nebo jiná jistota vážnouc na věci, nastupuje vyvratitelná domněnka, že na nabyvatele přešel i dluh zajištěný jistotou. Může se tedy např. jednat o převod nemovité věci zatížené zástavním právem zapsaným v katastru nemovitostí, neboť převodem nemovité věci zástavní právo nezaniká a zatěžuje ji nadále. V tomto

NOZ zcela obrátil právní režim ručení postupitele pohledávky. Je-li pohledávka postupována za úplatu a neujednají-li strany něco jiného, ručí postupitel automaticky za dobytost pohledávky.

případě se bude mít za to, že na nabyvatele nemovité věci přešel i dluh zajištěný zástavním právem (např. dluh ze smlouvy o úvěru). Přestože i v tomto případě musí dát věřitel k převzetí dluhu souhlas, lze z hlediska ochrany nabyvatele doporučit vtělit do smlouvy ujednání vylučující přechod dluhu zajištěného zástavním právem na nabyvatele. Pokud by totiž věřitel nabyvatele nemovité věci jako nového dlužníka nepřijal, nabyvatel věřiteli nic dlužit nebude (věřiteli vůči nabyvateli žádné přímé právo na plnění nevznikne), ale nabyvatel bude mít vůči dlužníkovi (převodci nemovité věci) povinnost zařídit, aby dlužník nemusel věřiteli plnit. ■

TEXT: PETR KVAPIL

FOTO: MAREK JENŠÍK A SHUTTERSTOCK

Mgr. Petr Kvapil je advokátem a partnerem advokátní kanceláře KVAPIL & ŠULC sídlící v Praze